

Obiteljsko nasilje u kontekstu razvoda braka – psihološki i pravni aspekti

V. Znanstveno – stručni interdisciplinarni skup
SUVREMENE TEME OBITELJSKOG PRAVA I POSTUPKA
Savjetovanje o novom obiteljskom zakonu (NN.br.75/2014)
Osijek, 11.i 12.rujna 2014.

Izv.prof.dr.sc. Branka Rešetar, Pravni fakultet Osijek

**Prim.mr.sc. Elvira Koić, dr.med., specijalist psihijatar,
subspecijalist socijalne psihijatrije, stalni sudski vještak**

**Opća bolnica Bjelovar
elvirakoic@gmail.com**

Sadržaj izlaganja

1. PRAVNI ASPEKTI OBITELJSKOG NASILJA (Rešetar)

- Obiteljsko nasilje u Obiteljskom zakonu NN 75/2014
- Obiteljsko nasilje u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji NN 137/09, 14/10, 60/10
- Problem obiteljskog nasilje u kontekstu razvoda braka!

2. PSIHOLOŠKI ASPEKTI OBITELJSKOG NASILJA (Koić)

- Odnos psihičko stanje – razvod; razvod – psihičko stanje
- Razvod kao krizni događaj
- Je li razvod krizni događaj i/ili krizno stanje?
- Procjena aktualnog stanja te inteziteta, naravi, vrste i trajanja kriznog stanja i posljedica
- Rizik i procjena rizika od obiteljskog nasilja

Razvod i emocije

- Razvod (i prestanak izvanbračne zajednice) počivaju na emocijama – povrijeđenosti, tuzi, ljutnji, gorčini i najviše na **strahu** – međutim, pravo ne prepoznaje emocije!
- Tipovi razvoda koje uređuje Obiteljski zakon 2014:
 - a) **prijateljski** – samostalni dogovor Plan o ZRS, **(5%)**
 - b) **konfliktni** – pomoć oko Plana o ZRS (obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija) **65%**
 - c) **visoko konfliktni i razvod s elementima obiteljskog nasilja. (do 30%)**

*(Fildestone/Coates, 2008)

PROCJENA – CZS!

Definicija visoko konfliktnog razvoda i razvoda s elementima obiteljskog nasilja

Konflikt između bračnih drugova može biti **visok, te sadržavati elemente obiteljskog nasilja** (bilo da se nasilje ostvarilo ili postoji rizik od nasilja).

Roditelji u VISOKO KONFLIKTNOM razvodu nastavljaju sa sudskim postupcima u vezi s djetetom sa željom da kontroliraju ili kažnjavaju jedno drugo, često onemogućavajući kontakt s drugim roditeljem.

Konflikt često uključuje djecu koja postaju svjedoci, saveznici, poštari između roditelja. (Oleson/ Drozd, 2008)

PROCJENA – CZS!

Obiteljsko nasilje u Obiteljskom zakonu 75/14 i Pravilnik o obveznom savjetovanju NN 106/14

Obavezno savjetovanje (css) – ciljevi (čl. 325/1):

- Upućivanje na bračno savjetovanje.
- Upoznavanje o psihosocijalnim i pravnim posljedicama razvoda.
- Pružanje pomoći pri sastavljanju Plana o ZRS.
- Informiranje i upućivanje na obiteljsku medijaciju.
- Informiranje o sudskom postupku razvoda bez Plana o ZRS.

Ako se sazna ili procjeni da postoji obiteljsko nasilje css prekida obavezno savjetovanje i po službenoj dužnosti:

- a. pokreće odgovarajući postupak za zaštitu od obiteljskog nasilja prema Zakonu o zaštiti od obiteljskog nasilja;
- b. poduzima odgovarajuće mjere za zaštitu djeteta prema ObZ (čl. 328)

Pravilnik, čl. 4. procjena o ugroženosti djeteta i obiteljskom nasilju, ako je potrebno.

* STRANKE SE NE UPUĆUJU NA OBITELJSKU MEDIJACIJU!

Obiteljsko nasilje u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji NN 137/09, 14/10, 60/10

Definicija obiteljsko nasilja (čl. 4.)

Svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito:

- **tjelesno nasilje**, odnosno primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije,
- **tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja** prema djeci u odgojne svrhe,
- **psihičko nasilje**, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, **verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima** ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja,
- **spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje,**
- **ekonomsko nasilje** pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.

Problem

Je li svaki oblik ponašanja opisan u ZZON koji se dogodi u kontekstu razvoda braka poput vrijeđanja, psovanja ili nazivanja pogrđnim imenima razlog za intervenciju csz?

Kako razlikovati i definirati:

- a) konflikte oko razdvajanja i razvoda koji su „blaži”, odnosno „oštri i kratki” od
- b) dugotrajnog obiteljskog nasilja za trajanja braka i kako ih okarakterizirati
- c) manipulativnog roditelja, kad dijete odbija drugog roditelja zbog lažnih razloga

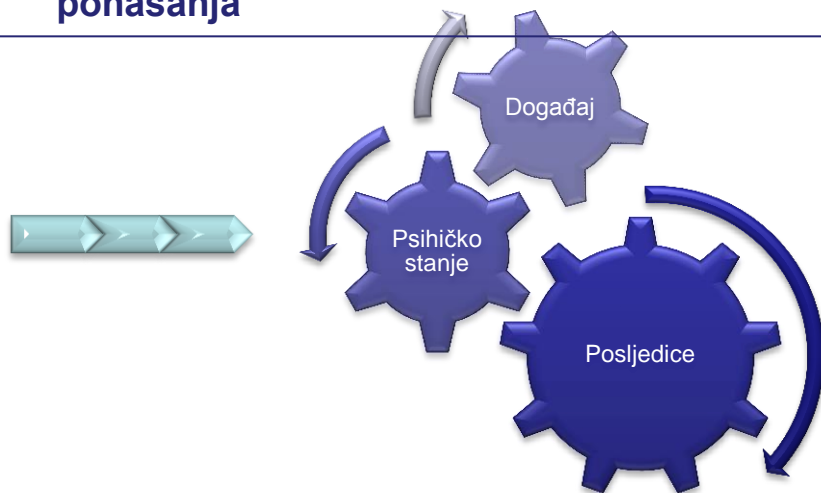
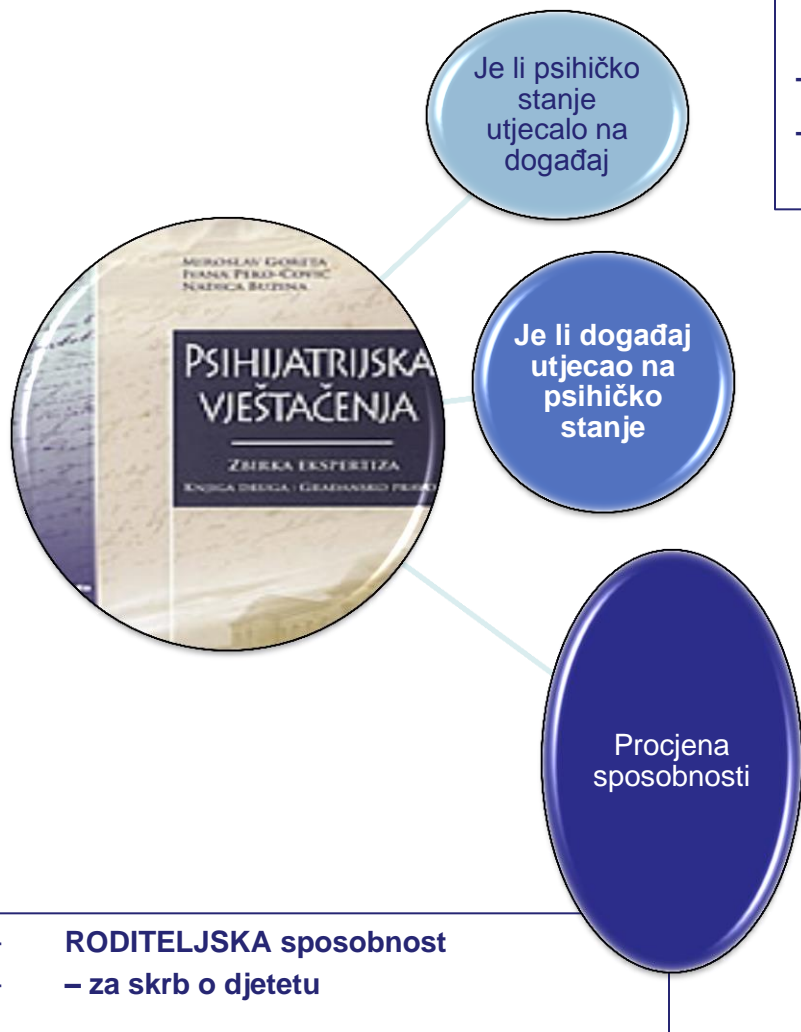
Procjena je važna radi:

- a) zaštite žrtava (bračnog druga i djece) i
- b) radi (ne) upućivanja u obiteljsku medijaciju!

ODGOVOR JE NUŽAN PRAVNICIMA RADI DALJNJEG POSTUPANJA!

Procjena- događaja, doživljaja - i posljedica

- Je li se doista dogodilo nasilje ili zlostavljanje, ili ne?
- Koje su posljedice?
- Procjena opasnosti od ponavljanja nasilničkog ponašanja

STRAH

- DUŠEVNA BOL
- Psihički poremećaji ...prolazni ili trajni
- FIZIČKA BOL
- Pojačani naponi, tuđa njega i pomoć..
- Čast, ugled
- Mobing i buling

Razvod braka je krizni događaj

Radi se o tzv. separacijskoj krizi

Ovisno o stupnju zrelosti osobe, i prevladavanju ranijih razvojnih kriza, **odvajanje od voljenog objekta** može se doživjeti različitim intenzitetom snažnih emocija koje prati i određeno ponašanje, a može dovesti i do razvoja kriznog stanja, pa i psihičkih poremećaja

Krizni događaj i krizno stanje

KRIZNI DOGAĐAJ

je iznenadni i/ili rijetki događaj koji je izrazito uznemirujući i stresan većini ljudi

- uključuje prijetnju ili doživljaj gubitka,
- stvarni gubitak osoba, stvari ili vrijednosti
- važnih za pojedinca, odnosno skupinu
- Moguće ga je prevladati koristeći uobičajene mehanizme suočavanja
- **NE VODI NUŽNO U KRIZNO STANJE!**

KRIZNO STANJE – KRIZA

- **Psihičko stanje** uzrokovano traumatskim događajem poslije kojeg uobičajeni mehanizmi suočavanja sa stresom ne pomažu
- Uvijek je povezana s osjećajem gubitka kontrole
- pa je popraćena različitim **reakcijama**
- Teško je povratiti ravnotežu
- Vremenski je ograničena
- (2 – 6 tjedana)
- Ovisi o procjeni pojedinca
- Subjektivan, osobni, simbolični
- **DOŽIVLJAJ**

Rang kriznih događaja

✘ Gubitak voljene osobe 100

✘ Razvod braka 90

✘ Odlazak u zatvor 80

✘ Odlazak u mirovinu 75

✘ Gubitak zaposlenja 70

✘ Prva ili zadnja godina fakulteta 63

✘ Trudnoća 60

✘ Teža bolest ili ozljeda 53

✘ Ulazak u brak 50

✘ Problemi u odnosu s drugim osobama
45

✘ Teže novčane poteškoće 40

✘ Smrt bliskog prijatelja 40

✘ Teže nesuglasice u obitelji 40

✘ Promjena mjesta boravka 30

✘ Uzimanje srednje velikog kredita 28

✘ Problemi sa šefom ili učiteljem 27

✘ Izvanredno vlastito postignuće 25

✘ Pad na ispitu 25

✘ Povećanje ili smanjenje broja odnosa s
partnerom 20

✘ Promjena radne okoline 20

✘ Promjena jelovnika 20

✘ Promjena ritma budnosti i spavanja
18

✘ Okupljanje šire obitelji 15

✘ Manja bolest ili ozljeda 15

- Kriza nije povezana s patologijom
– **nije psihički poremećaj**, događa se ‘normalnim’ ljudima koje je neki događaj privremeno “izbacio iz kolosijeka”
- Kriza je **sastavni dio razvoja** pojedinca, obiteljskog sistema, zajednice, kolektiva
- – svatko tijekom svog razvoja nailazi na događaje koji imaju potencijal da ga dovedu u stanje psihološke krize

- **•ZA IZRAČUNAVANJE STUPNJA STRESA ZBRAJAJU SE BODOVI IZ SVIH IZVORA:**
- **< 150 BODOVA RELATIVNO MALI STRES**
- **150 –300 BODOVA SREDNJE JAK STRES**
- **> 300 BODOVA STRES JAKOG INTEZITETA**

•**PROMJENE KOJE TIJEKOM STRESA NASTAJU U ORGANIZMU (LUČENJE ADRENALINA I KORTIZOLA) MOGU BITI I POZITIVNE UKOLIKO SU KRATKOTRAJNE,**

•**NO UKOLIKO TRAJU PREDUGO OSLABLJUJU ORGANIZAM I ČINE GA PODLOŽNIM OBOLJEVANJU OD RAZNIH BOLESTI**

**DJELOVANJE RAZLIČITIH IZVORA STRESA
VREMENOM SE KUMULIRA**

Procijeniti intenzitet, vrstu, narav i trajanje - kriznog stanja i posljedica

- **Kratko – reaktivno stanje = akutna stresna reakcija**
 - **2-6 tjedana = krizno stanje**
- **Dulje od tri mjeseca = mogući psihički poremećaj**
 - afektivni, npr. anksiozni
 - ponašajni , npr. povlačenje ili agresivnost
 - kronični , npr. PTSP, depresija..paranoidna psihoza...

PSIHIČKI (živčani) SLOM (akutna stresna reakcija) :

- 1. faza:** povišena anksioznost, strah, razdražljivost, nemir, bojazan od samoće ili smrti, nesanica, učestalo mokrenje, drhtavica, žeđ, mučnina, povraćanje, znojenje
- 2. faza:** povećano povjerenje u sebe i druge
- 3. faza:** umor, nesanica, iracionalno mišljenje, neprimjerenost, **provale bijesa**, nesvršishodnost radnji
- 4. faza:** psihička iscrpljenost, osjećaj bespomoćnosti, beznadnosti, apatija, nemogućnost koncentracije, otežano pamćenje, gubitak svakodnevne funkcionalnosti

Agitacija i agresija

STANJE PSIHOMOTORNE UZBUĐENOSTI (AGITIRANOSTI, agitacija)

- Lat. agitare –micati, tjerati, poticati
- Med. = svaki nemir, svako stanje unutarnje napetosti koje se ne može protumačiti vanjskim utjecajem; užurbana uzrujanost

- **AGRESIVNOST** je ponašanje koje se očituje
- neprijateljskom akcijom prema osobama ili predmetima.
- Agresiju mogu izazvati zapreke (**frustracije**),
- **konflikti** i doživljaji osobne ugroženosti
- (**interpretacija** određene situacije).
- Agresija može biti:
- -očevidna tj. manifestna (fizička ili verbalna)
- -pasivna agresija
- -latentna (prikrivena, fantazije, afekti i emocije)

ŽALOVANJE

Elizabeth Kübler Ross

1.PORICANJE, nevjerica, odbacivanje činjenica, poricanje realiteta:

! pustiti ga da se brani kako mu je najlakše, ne smije mu se predbacivati niti proturječiti, biti strpljiv.

2.GNJEV, i bijes radi poremećenih planova, zavist, mržnja prema onima koji mogu uživati u životu, osjećaj odbačenosti,

!! često usmjerava prema medicinskom osoblju i socijalnim radnicima, svima koji pokušavaju pomoći!

3.CJENKANJE, pokušava odgoditi npr. razvod ili smrt npr. «pregovara s Bogom», zavjetuju se, obećavaju da će se promijeniti, preobratiti....

4.DEPRESIJA, postaje svjestan sebe u novoj ulozi, žali za propuštenim šansama u vrijeme zdravlja, sadašnje nesposobnosti, osjećaj stida i krivnje,

moguća suicidalnost! Biti dostupan, bez pretjeranog uvjeravanja "bit će bolje", jer i on realno zna da neće.

5.PRIHVAĆANJE neminovnosti sudbine, realiteta, nastoje iskoristiti što se može, prihvaćaju rehabilitaciju , razvijajući preostale sposobnosti i novi stil života, traže mir .! ne smetati im sa svakodnevnim problemima. Pomoć je potrebija obitelji!

Kako pomoći?

- **Svim sudionicima?**
- **Djeci?**
- **Obiteljima?**
- **Vještacima?**
- **Sudcima?**
- **Socijalnim radnicima?**
- Procjenom aktualnog stanja i intenziteta
- Procjenom rizika
- Specifičnim intervencijama

Timski rad:
sud, psihijatar - vještaci,
psiholog, socijalni radnik,
Socijalni pedagog,

Zakoni, preporuke i podrška
građanske udruge i inicijative
Jačanje učinkovitosti sustava

Rizik i procjena rizika

- Rizik je nedovoljno razumljivo izlaganje opasnosti i
- stoga se njegova pojava ne može predvidjeti sa sigurnošću.

- Odnosi se na
 - (1) prirodu opasnosti,
 - (2) vjerojatnost da će do opasnosti doći,
 - (3) učestalost pojave opasnosti,
 - (4) ozbiljnosti posljedica opasnosti i
 - (5) neminovnost opasnosti.

- Pokušaj razumijevanja i izbjegavanja rizika – procjena rizika – je centralni ili organizatorski koncept

- Procjena rizika proces je identificiranja i proučavanja **opasnosti**
- **kako bi se smanjila mogućnost njene pojave.**

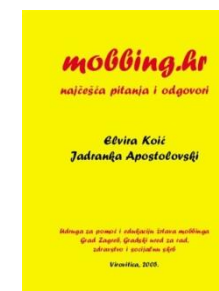
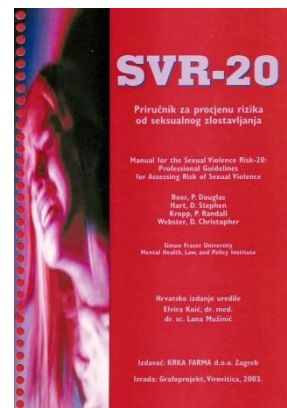
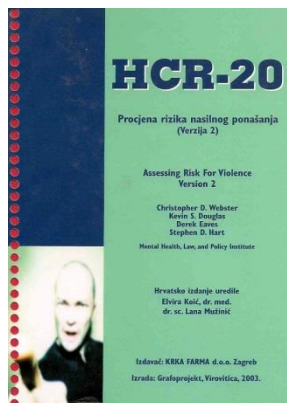
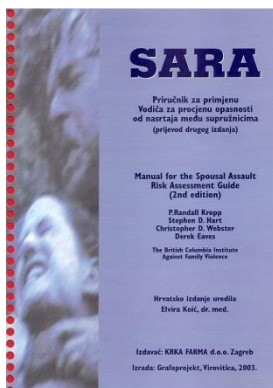
- Ili - proces evaluacije pojedinaca kako bi
- **(1) okarakterizirali opasnost hoće li oni počinuti nasilno djelo u budućnosti i**
- **(2) razviti intervencije kako bi kontrolirali ili smanjili tu opasnost.**

Vodeći svjetski instrumenti za procjenu

Kliničko predviđanje:

- Izolirati ključne varijable koje mogu istaknuti ili umanjiti mogućnost nasilja (zbog prevencije i plana liječenja)
- Koje faktore treba razmotriti,
- koji tip informacija prikupiti
- i kako dobiti te informacije.
- Preporuka je koristiti vodiče za procjenu
- I kontrolne liste faktora rizika za procjenu opasnosti

- vodiči za procjenu,
- i kontrolne liste faktora rizika za procjenu opasnosti.
- predstavljaju sustavni, standardizirani, klinički koristan okvir za prikupljanje podataka i stručnu procjenu opasnosti
- Ove upitnike za procjenu opasnosti kao i brojne druge, izradio je poseban tim kanadskih stručnjaka iz Mental Health, Law, and Policy Institute. Psychology Department. Simon Fraser University, Burnaby, BC, Canada.
- (<http://www.sfu.ca/psychology/groups/mhlp/i/>); The British Columbia Institute Against Family Violence (<http://www.bcifv.org/>; Psychological Assessment Resources, Inc.)
- Prva verzija iz 1995.g., druga 1997.g., sada i treća verzija
- Upitnici su usvojeni i adaptirani u više od 35 zemalja svijeta

Razvod braka i nasilnost

...prije i poslije...

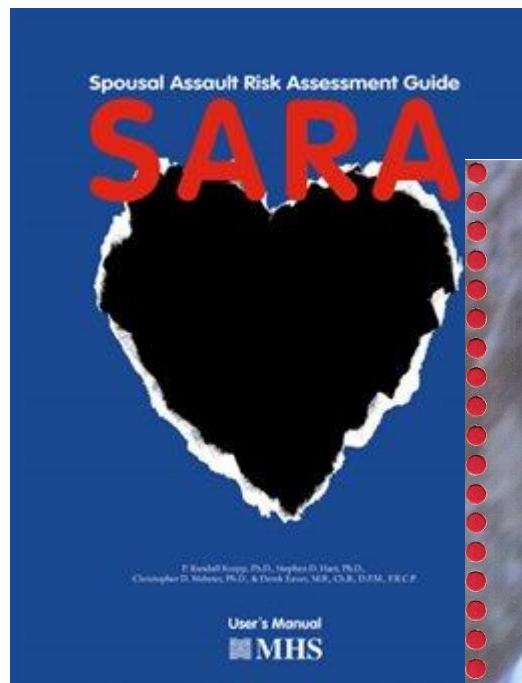
- Specifičnije, **definicija nasrtaja među supružnicima je svaki pokušaj, opasnost od ili ostvareno nanošenje fizičke ozljede od strane muškarca ili žene nekome sa kime je on ili ona bio ili je još uvijek u intimnoj, seksualnoj vezi.**
- Ta je definicija sveobuhvatna:
- nije ograničena na djela koja rezultiraju fizičkom ozljedom;
- nije ograničena na veze u kojima su partneri bili ili su još uvijek pravno vjenčani;
- nije ograničena u odnosu na spol žrtve ili počinitelja.
- Nasrtaj muža na ženu, također poznat kao nasrtaj na suprugu, može se smatrati najozbiljnijim oblikom nasrtaja među supružnicima, zbog svoje učestalosti, prirode ponavljanja, i visoko rizične nezdravosti i smrtnosti.

Manual for the Spousal Assault Risk Assessment Guide, 2nd Edition *Kropp, P. R., Hart, S. D., Webster, C. D. & Eaves, D. (1995)*

SARA - Priručnik za primjenu
"Vodiča za procjenu opasnosti
od nasrtaja među
supružnicima"
drugo izdanje.

PRIRUČNIK ZA
PROCJENU RIZIKA
OPASNOSTI od
zlostavljanja u obitelji
(SARA)

Elvira Koić, Pavo Filaković,
Miroslav Goreta, Ana
Magerle, Lana Mužinić

SARA

Priručnik za primjenu
Vodiča za procjenu opasnosti
od nasrtaja među supružnicima
(prijevod drugog izdanja)

Manual for the Spousal Assault
Risk Assessment Guide
(2nd edition)

P.Randall Kropp
Stephen D. Hart
Christopher D. Webster
Derek Eaves

The British Columbia Institute
Against Family Violence

Hrvatsko izdanje uredila
Elvira Koić, dr. med.

Izdavač: KRKA FARMA d.o.o. Zagreb
Izrada: Grafoprojekt, Virovitica, 2003.

Kontrolna lista faktora rizika

I. Povijest kaznenih djela ocjena presudna točka(obilježite kućicu) (0-1-2)

- 1. Prijašnji fizički nasrtaj na članove obitelji
- 2. Prijašnji fizički nasrtaj na strance ili poznanike
- 3. Prijašnje kršenje uvjetnog otpusta ili nadzora u zajednici

II.Psihosocijalno prilagođavanje

- 4. Nedavni **problemi** s uspostavljanjem odnosa
- 5. Nedavni problemi sa zaposlenjem
- 6. Žrtva i/ili svjedok obiteljskog nasilja u djetinjstvu ili u doba adolescencije
- 7. Nedavna **zlouporaba/ovisnost** o opojnim sredstvima
- 8. Nedavna **suicidalna** ili ubilačka promišljanja/namjere
- 9. Nedavni psihotični i/ili manični **simptomi**
- 10. Poremećaj **osobnosti** s bijesom, impulzivnosti ili nestabilnosti u ponašanju

III. Povijest nasrtaja među supružnicima

- 11. Prijašnji fizički nasrtaji
- 12. Prijašnji seksualni nasrtaji/seksualna **ljubomora**
- 13. Prijašnja uporaba oružja i/ili vjerodostojne **prijetnje** smrću
- 14. Nedavna eskalacija u učestalosti ili ozbiljnosti fizičkih nasrtaja
- 15. Prijašnja **kršenja** odredaba o "zabrani kontakta"
- 16. Krajnja minimalizacija ili **nijekanje** povijesti fizičkih nasrtaja na bračnog druga
- 17. Stavovi koji podupiru ili ne osuđuju fizičko nasrtanje na bračnog druga

IV. Nepotvrđena (aktualna) kaznena djela (indeks kaznenih djela)

- 18. Teški i/ili seksualni nasrtaji
- 19. Uporaba **oružja** i/ili vjerodostojne prijetnje smrću
- 20. Kršenje odredbe o "zabrani kontakta"

V. Druga razmatranja

- . _____
- . _____
- . _____

Sažetak procjene opasnosti

- **Niska Umjerena Visoka**
- 1. Neposredna opasnost od nasilja prema partneru
- 2. Neposredna opasnost od nasilja prema drugima
- Određeno: _____

Kontrolna lista izvora informacija

Y=Da; N = Ne/Nije dostupan; N/A = Ne/Nije podesan

• Razgovori Ponovni pregled?

- Razgovor s počiniteljem kaznenog djela Y N N/A
- Razgovor sa žrtvom (žrtvama) Y N N/A
- Razgovor s ostalima (određeno): Y N N/A
- .

—

- .

—

• Popratne informacije Ponovni pregled?

- Policijski izvještaji: Y N N/A
- (a) Indeks kaznenih djela Y N N/A
- (b) Prijašnja kaznena djela Y N N/A
- Izjave žrtve Y N N/A
- Izjave svjedoka Y N N/A
- Povijest kaznenih djela Y N N/A
- Drugo (određeno):

- .

• Upitnici i psihološki testovi Ponovni pregled?

- S počiniteljem kaznenih djela: Y N N/A
- a) fizičko zlostavljanje Y N N/A
- b) psihičko zlostavljanje Y N N/A
- c) uporaba opojnih sredstava Y N N/A
- d) drugi upitnici ili testovi (određeno):

- .

• Sa žrtvom

- a) fizičko zlostavljanje Y N N/A
- b) psihičko zlostavljanje Y N N/A
- c) uporaba opojnih sredstava Y N N/A
- d) drugi upitnici ili testovi (određeno): Y N N/A

- .

HCR-20. ISBN 0-86491-157-2

Webster, C. D., Douglas, K. S., Eaves, D., & Hart, S. D. (1997). *HCR-20: Assessing risk for violence (Version 2)*. Burnaby, BC: Simon Fraser University, Mental Health, Law, and Policy Institute.

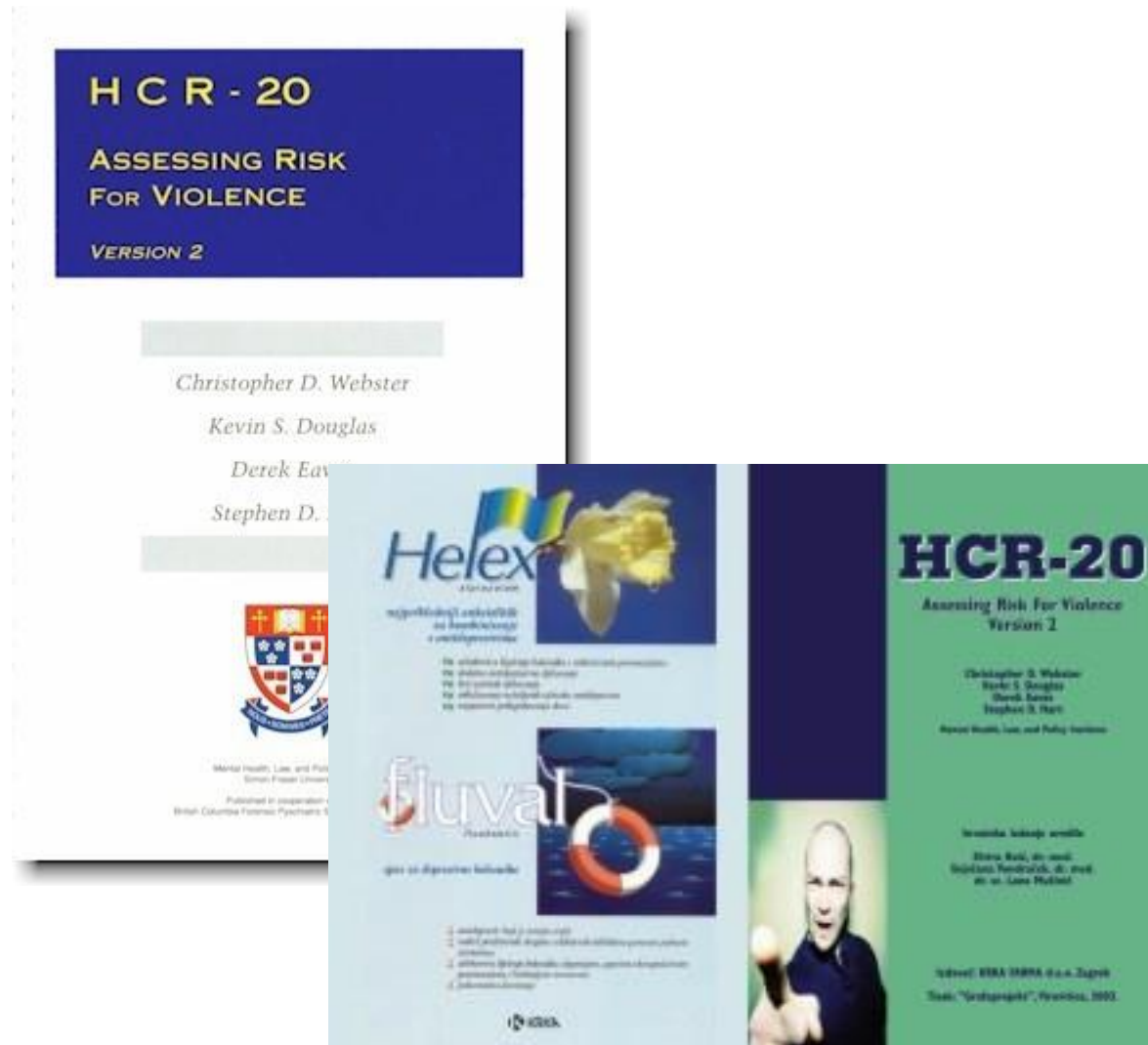
HCR-20

Procjena rizika nasilnosti

— Verzija 2.

("Historical factors + Clinical variables + Risk Management").

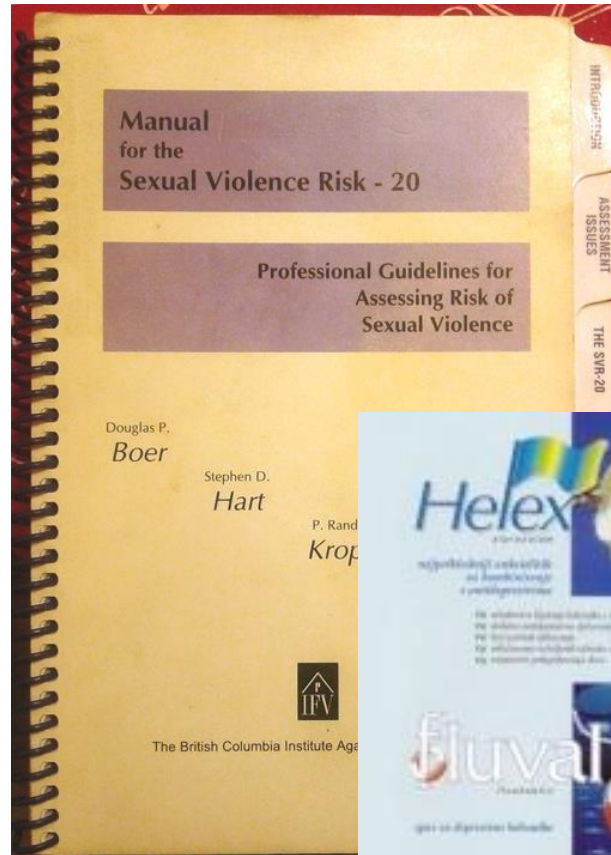
Elvira Koić, Miroslav Goreta, Lana Mužinić

Boer, D. P., Hart, S. D., Kropp, P. R., & Webster, C. D. (1997). *Manual for the Sexual Violence Risk-20: Professional guidelines for assessing risk of sexual violence*. Burnaby, BC: Simon Fraser University, Mental Health, Law, and Policy Institute.

SVR-20 Priručnik za
procjenu rizika od
seksualnog zlostavljanja.

Elvira Koić, Ana Magerle, Lana
Mužinić

***Hvala Vam na
darovanom vremenu,
strpljenju i pozornosti!***

prim.mr.sc. Elvira Koić, dr.med.

Opća bolnica Bjelovar

elvirakoic@gmail.com